

Изх. № 30/ 2015г.
07.07.2016г.

ДО: МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО

На Ваш изх. № 33-00-66/15
от 24.06.2016

УВАЖАЕМА Г-ЖО ЗАХАРИЕВА,

Представяме на Вашето внимание становището на Управителния съвет на Асоциацията на прокурорите в България по поставените от Вас дискуссионни въпроси, свързани с реформата на юридическото образование. Оценяваме положително проявената от Вас готовност да продължите добрата практика за извеждането на дискусията за осъвременяване на държавните изисквания по специалността „Право” извън обичайното експертно ниво, като предоставите възможност на съсловните организации на магистратите, в т. ч. и на Асоциацията на прокурорите в България, да изложат своето становище по проблемите на юридическото образование. Ние – членовете на Управителния съвет на АПБ, осъзнаваме предизвикателството и отговорността да изкажем мнение по материя, която е специфична и изисква детайлно познаване на съответните правила. Настоящото становище, без да претендира за експертност и изчерпателност, отразява нашето убеждение, че е необходимо да се открие подходящия баланс между автономията на висшите учебни заведения и конкуренцията между тях от една страна и необходимостта от държавно регулиране, като отговор на легитимното очакване на обществото за модерно юридическо образование, устойчиво свързано с пазара на труда.

Възникналата необходимост за осъвременяване на държавните изисквания към обновяване на формите на работа със студентите фокусира професионалното внимание към големия брой дисциплини, залегнали в учебния план по специалността „Право”. На дневен ред е въпросът до колко задълбочено и качествено се изучават отделните дисциплини от студентите в задочна форма на обучение.

Дилемата – премахване или запазване на задочното обучение по специалността „Право” предизвика в обществото оживена полемика, в която изложените по същество аргументи не водят до постигане на компромисно решение.

Споделяме виждането, че при условията на икономическа стагнация, в която се намира нашата държава, задочната форма дава възможност за

обучение и на лица с ограничени доходи и гарантира правото на образование на работещите, като за времето на своето съществуване е демонстрирала, че същата е необходима.

Но след като отчетохме, че развитието на обществените потребности изискват на първо място в обучението по специалността „Право“ да се постави качеството на образованието, спазването на единни критерии и равнопоставеност между студентите, се обединихме около становището за отпадане на задочната форма на обучение.

Обучителният процес по специалността „Право“ следва да надхвърли чисто теоретична подготовка и активно да бъде насочен към изграждане на практическа умения в реална работна среда. Целта е да се утвърдят гаранции за адекватно, задълбочено и практически ориентирано обучение, което да създава качествени кадри, утвърждаващи престижа на професията. Постигането на последното несъмнено е свързано с непопулярни мерки, но осигуряването на преподавателска заетост и правото на обучение на работещите следва да бъде съобразено и с актуалния брой от 1340 места държавна поръчка в специалност „Право“. Спорно е доколко последното отговаря на действителните нужди на развитие на юридическата професия, съдебната система, публичния сектор и гражданския оборот у нас и следва да се помисли дали именно чрез премахването на прием на студенти в задочна форма на обучение не би се постигнал необходимия баланс между „търсене“ и „предлагане“ на кадри в юридическия сектор. Може да се обсъди вариант за индивидуални форми на обучение (в рамките на редовното обучение), които да са съобразени с настъпване на конкретно събитие, препятстващо възможността даден студент да присъства редовно на учебните занятия. В такива случаи (майчинство, заболяване, временно отсъствие от страната с фиксирана продължителност), може да се предвиди форма, при която студентът подава заявление за освобождаване от учебни занятия за определен срок, с представяне на доказателства за невъзможността си да присъства на лекции и/или упражнения. При възникването на такава хипотеза може да се вземе решение на академичен съвет, с което да му бъде позволено отсъствие за определен срок и по уважителни причини.

Нека да насочим вниманието и към факта, че обучението по специалността „Медицина“, за знанията на кадрите по която обществото изключително много държи и завършват студенти, достигнали международни успехи и признание, никога не е било провеждано и със задочна форма на обучение. Последното също е аргумент в подкрепа на нашето становище за отпадане на задочното обучение по специалността „Право“.

Управителния съвет на АПБ обсъжда и компромисен вариант, гарантиращ установяване на баланс между държавните интереси и правото на личността

на достъп до образование и считаме, че същият следва да бъде предложен на Вашето внимание. Възможно е да се пристъпи към ограничаване на броя на студентите задочна форма на обучение, които съответните висши учебни заведения имат право да приемат. Това може да стане чрез обвързването им като процент спрямо общия брой студенти по специалността „Право“. По този начин ще се създаде сигурност, че редовната форма на обучение ще бъде водеща и ще е основния „източник“ на юристи, които впоследствие ще бъдат максимално подготвени, както теоретично, така и практически, а на пазара на труда ще отговорят на високите стандарти, които съответните юридически професии изискват. В същото време ще има възможност и определен брой студенти, които действително работят или са затруднени по една или друга причина /например материално/ да следват и да получат образованието за което мечтаят и се борят.

Модернизирането на университетското образование и нарасналите обществени изисквания за неговото качество извеждат на преден план необходимостта за висшите учебни заведения да изградят собствен облик на предлагането университетско обучение. В предлагания проект на постановление за изменение на Наредбата за изменение и допълнение на Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ и професионална квалификация „юрист“ е посочено, че „избираемите и факултативните учебни дисциплини и техният хорариум се определят от висшето училище в съответствие с неговия правилник“ (чл. 6, ал. 1 от Наредбата). Това разбиране е правилно според нас. ВУЗ-овете обаче следва да подхождат сериозно към избираемите дисциплини и да не използват същите единствено за формиране на допълнителна заетост на преподавателите. Избираемите и факултативните учебни дисциплини трябва да са известни предварително на кандидат-студентите с описание на предимствата на конкретния предмет, неговата практическа полезност и възможността за надграждане на знанията, които формират задължителните дисциплини. Подобен „маркетингов“ подход би стимулирал конкуренцията между отделните ВУЗ-ове, които освен на своето име, история, традиции и авторитет на преподавателите, ще могат да разчитат и на тези предмети за привличане на кандидат-студенти, които имат желание да се обучават точно по тях. Следва да се отчете, че премахването на единните държавни изисквания в уредбата на избираемите дисциплина е в съответствие с гарантираната на конституционно ниво академична автономност и предоставя възможност за по-голяма гъвкавост и съобразяване с наличния кадрови капацитет на съответното висше учебно заведение при изготвянето на учебния му план за специалността „Право“. На законодателно ниво, баланс може да бъде постигнат и чрез изброяване на избираемите

дисциплини, като намесата на държавата да се изрази единствено в изискването към университетите с юридически факултети да включат в учебния план определен минимален брой от тях, с предоставена дискреция по отношение на избора кои точно. Последното би кореспондирало в максимална степен с наличния кадрови ресурс на съответното учебно заведение.

Според нас друг обективен критерий за качеството на образователния процес е единният държавен изпит. Чрез неговото въвеждане ще се установят обективни показатели, създаващи реална база за сравнимост на качеството на обучение в юридическите факултети на отделните висши учебни заведения. Оценката на знанията на студентите ще бъде изградена на единни критерии, което ще позволи на конкуриращите се факултети да защитят ефективността на своя автономен учебен процес. Ние сме категорични, че провеждането на единен държавен изпит не ограничава академичната автономия на учебните заведения, поради което и не противоречи на чл. 54 ал. 3 от КРБ. Държавата, в изпълнение на функциите си по чл. 8 от ЗВО, субсидира учебната дейност във висшите училища, разработва и осъществява национална политика за развитието на висшето образование. Въвеждането на единни норми на оценка ще предостави гаранция за високо качество на придобитото висше образование, въпреки улеснения достъп до образование. Единният държавен изпит осигурява еднакви критерии за оценка спрямо всички студенти от специалността „право“, поради което неговото въвеждане е в съответствие с легитимната цел на законодателя и не противоречи на чл. 54 ал. 3 от КРБ. Наред с това установяването на обективни и единни показатели за оценка от единните държавни изпитни комисии ще даде по-прецизно отражение на нивото на отделните учебни заведения и би било отличен критерий за набелязване на места за подобрения в провеждания от тях обучителен процес. Нововъведенията в наредбата относно организацията на държавния изпит предлагат обективен и справедлив начин за оценяване на знанията на семестриално завършилите студенти, гарантиращи, че държавата е пряко заинтересована от качеството на образованието на бъдещите представители на една от най-отговорните и престижни професии.

Следва да бъде адмириран и предложения текст на разпоредбата на чл.10, ал.7 от Наредбата всяка държавна изпитна комисия да включва един хабилитиран преподавател от съответното висше училище и един външен за съответното висше училище хабилитиран преподавател. Посоченият подход въвежда условия за равнопоставеност и гарантира обективност и взаимен контрол на качеството на обучението в отделните учебни заведения от самите преподаватели.

Вероятно поради всеобщите усилия да бъде изградено и затвърдено в обществото, а и у студентите, усещането за справедливо оценяване на придобитите знания е предложено в проекта за Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ да се установи ред за мотивиране на оценките и възможност за тяхното преразглеждане при съмнение за тяхната обективност. Ние сме на мнение, че арбитражът на оценките е тема, която ни отвежда към изолирани случаи, които не налагат необходимост от регулиране. Тези случаи не са определящи за облика на преподаването и получаването на знания, а и липсват полезни практики в тази насока. Считаме, че водещ приоритет на реформата на юридическото образование е осъвременяването на учебния материал и неговото хармонизиране с най-добрите практики на утвърдени европейски висши учебни заведения. На висшите учебни заведения, в рамките на тяхната академична автономия, следва да бъде предоставена възможност да адаптират предлагания от тях обучителен процес към европейските изисквания и норми. Ето защо намираме, че предвиденото правомощие на Министъра в разпоредбата на чл.4, ал.7 от Наредбата да определи минимални държавни изисквания относно учебното съдържание на задължителните дисциплини нарушава академичната автономност на висшите учебни заведения. Удачно е предложеният процес да е обърнат, а именно: „Факултетите, които осъществяват обучение в специалност „Право“, определят учебното съдържание по задължителните учебни дисциплини по ал.2 след съгласуване с Министъра на правосъдието“. По този начин в много по-голяма степен би се постигнал баланс между академичната автономност и ангажираност на държавата в процеса на унификация на обучителния процес по специалността „Право“.

В заключение бихме желали да потвърдим нашата готовност да участваме в бъдещите дискусии за предстоящите промени в обучителния процес по специалността „Право“. Като поднасяме извинение за по-късното представяне на становището Ви уверяваме, че проявяваме интерес към изложените проблеми, благоприятното решаване на които е условие за успешния ход на реформата на съдебната система.

С уважение,

Евгени Иванов,
Председател на Управителния съвет на
Асоциация на прокурорите в България